

СТАНОВИЩЕ

За дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
Доктор ПО НАУЧНАТА СПЕЦИАЛНОСТ **ИЗКУСТВОЗНАНИЕ И
ИЗОБРАЗИТЕЛНИ ИЗКУСТВА**, 8.1. ТЕОРИЯ НА ИЗКУСТВАТА

на тема

ОБКОВИ НА НАПРЕСТОЛНИ ЕВАНГЕЛИЯ ОТ БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ

(XVI – първата половина на XVIII век)

От Нона Кръстева Петкова

Институт за изследване на изкуствата при БАН

От чл. кор. проф. д.изк. Иванка Гергова

Нона Пекова удачно е избрала за тема на дисертационния си труд една много интересна и сравнително слабо изучена област на православното изкуство в българските земи – обковите на напрестолни евангелия: от най-ранното запазено (XVI в.) до към средата на XVIII в., когато започва един съвършено раличен период в развоя на златарството. Тя е намерила своеобразен подход - произведенията се разглеждат с оглед принадлежността им към определен златарски център: Софийски, Чипровски, Врачански или Пловдивски (?). Така не е търсена изчерпателност в събирането на материала, а изследването е фокусирано върху специфичните особености на произведенията на разглежданите златарски центрове, което е постигнато твърде убедително. Отправна точка за структурирането на материала и за атрибуциите е извеждането на типология на обковите на напрестолните евангелия, която е важна част на дисертацията.

Особеният изследователски ракурс е позволил на Нона Петкова да ситуира в повечето случаи сигурно изследваните паметници и да даде свои ценни приноси в изясняването на историята и характеристиката на златарски центрове като София, Чипровци и отчасти Враца. Широкото използване на

архивни извори е довело до живо и подробно обрисване на условията, в които живеят и работят софийските златари в изследвания период. По отношение на чипровското и отчасти врачанското златарство тонът на дисертантката е полемичен, като са изяснени редица спорни моменти в по-стари публикации, а врачанските произведения са разграничени убедително от чипровските. Избраният подход за начало на всяка от отделните глави не е следван само в пета глава, посветена на паметниците от Бачковския манастир и региона, където дисертантката не дава мнение по спорния въпрос – откъде са майсторите. Впрочем, съвсем оправдана предпазливост.

Паметниците, които са включени в дисертационния труд, са разгледани извънредно внимателно и подробно. Особен акцент е поставен върху използваните техники, което се прави сравнително рядко в изкуствоведски изследвания. Разбира се, иконографската програма на обковите и иконографските особености на отделните изображения са в центъра на вниманието. Тук са изтъкнати и някои възможни модели, използвани от майсторите като миниатюри в ръкописи, гравюри в старопечатни издания, царски двери, стенописни композиции, произведения на миниатюрната дърворезба. Нона Петкова обръща специално внимание на художествените особености на всеки разгледан паметник и тук също има множество частни приноси.

Макар повечето изследвани паметници да са известни от по-ранни публикации, Нона Петкова има специален принос в изследването и истинското въвеждане в научен оборот на обковите върху Копривщенското и Етрополското евангелия.

Каталогът съдържа точно и изчерпателно представени 25 паметника. Стойността му е още по-голяма, като се има предвид, че някои от тях междуременно са изчезнали. Албумът има също много голяма документална, а също и художествена стойност.

Нона Петкова работи от години по темата за обковите на напрестолни евангелия и вече е заслужила славата на много добър специалист по темата. Тя е надхвърлила многократно изискванията за брой публикации във връзка с дисертацията и е отбелязала своеобразен рекорд със 7 публикации, две от които в чужбина.

Като имам предвид значимостта на темата и стойността на постигнатите резултати, препоръчвам отпечатването на дисертацията. Единствено с цел да се помогне за бъдещото подготвяне на текста за печат бих отбелязала някои свои наблюдения и препоръки.

Първо за прочита на надписите. Те са предадени в повечето случаи коректно, но не винаги са интерпретирани задоволително. В два случая има според мен погрешно въвеждане на име на майстор златар. В тетевенския обков Нона Петкова намира, че се е подписал майстор на име Пеще, но надписът „ \bar{w} пеще“ всъщност не позволява такъв прочит – \bar{w} в надписите обозначава време или място. Също неубедително е възприета приписката в коптивщанското евангелие, съобщаваща за обковаването на ръкописа от Лазар Николов – всъщност той може да е и по-вероятно е дарител – подобни формули обозначаващи дарение, а не изработка имаме в други надписи, например от обкова на евангелието от софийската църква „Св. Петка“ или една от врачанските, където след „обкова“ следват женски имена.

Използваната литература е богата, но все пак би могла да се актуализира. Например най-пълното изследване на манастира Крушедол е монографията в два тома на Мирослав Тимотиевич (2007). Може би на авторката не е била известна студията на Анна Балиан за златарството в района на Трикала в Тесалия (*Silverwork Produced in Ottoman Trikala (Thessaly): Problems of Taxonomy and Interpretation*), където се публикуват подписани обкови, извънредно сходни, както Балиан посочва, с две от бачковските обкови. Тази публикация е важна, защото дава нова посока на търсене на произхода и характерните особености на бачковските златарски паметници.

Работата би спечелила, ако се обърне повече внимание на балканската ситуация в областта на златарството и специално при обковите на евангелия.

Дисертационният труд на Нона Петкова отговаря на всички изисквания за присъждане на образователната и научна степен Доктор. Темата е значима, структурата на работата е ясна и адекватна на поставените задачи, анализите са внимателни, обширни и задълбочени, изяснени са важни за изследваните обекти типологични особености, спорни тези на предишни изследователи са подложени на критическо разглеждане. Работата е

оформена напълно според стандартите, приети в Института за изследване на изкуствата при БАН. Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертационния труд. Приемам и самооценката за приносите, съдържаща се в автореферата.

Всичко това ми дава основание да гласувам положително за присъждане на образователната и научна степен Доктор (8.1. теория на изкуствата) на Нона Кръстева Петкова.

2.12.2019

София

(чл. кор. проф. Иванка Гергова)